

פרוטוקול מס' 253

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
שהתקיימה ביום ד', כ"ח בתשרי, התשמ"ח, 21.10.87, שעה 09:00

נכחו:

חברי הוועדה:

- נ. רז - היו"ר
- מ. דראושה
- א. ולדמן
- א. סרטבי
- ב. שליטא

מזמנים:

- א. בריק, נ. צנר - משרד החינוך והתרבות
- ח. פלץ - משרד האוצר
- נ. כהן, ד. גלבוע - משרד הבריאות
- צ. בן-זימרה, י. קנדל, נ. מימון, ש. פרקש - משרד העבודה והרווחה
- ד. לחמן-מסר - משרד המשפטים
- י. בראור, א. קהאן, נ. שפירא, ס. כהן,
- מ. גורצ'ין, ד. גפני - ועד ההורים של החינוך המיוחד
- י. קדמן - המועצה לשלום הילד
- י. בוטון - יועץ משפטי לוועדה

מזכירת הוועדה:

ד. פלד

רשמה - ש. לחוביצקי

סדר היום:

הצעות לסדר היום.
חוק החינוך המיוחד.

הצעות לסדר היום

היו"ר ז. רז:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה.
היום נעסוק בנושא מאד חשוב -
חוק החינוך המיוחד. לפני שאתחיל את הדיון בנושא שעל סדר יומנו נתחיל בשאלות
של חברי הוועדה. אם אין לחברת הכנסת סרטני שאלות הרי לי יש כמה שאלות,
שאני מעוניין לשאול אותן דווקא בקול רם.

ראשית, האם משרד החינוך מודע למה
שקורה במוסד לחינוך מיוחד, טוקייר, בפרדס-חנה. ביקרתי שם לפני שבוע וחצי,
והמוסד היה תלוי בין הצריפים לבין הרחוב. לא כדאי להעסיקם בפרטים אך מה
שקורה שם זה דבר מאד משונה. אני רוצה לדעת האם המוסד נפתח ואם לא מה עושה
משרד החינוך כדי שייפתח מוסד זה המטפל ב-100 ילדים הזקוקים לחינוך מיוחד?
זה ענין שמסתובב בין משרד החינוך, משרד העבודה והרווחה, המועצה המקומית
פרדס חנה, מינהל מקרקעי ישראל והממבנה על המחוז מטעם משרד הפנים. אפילו גאון
יכול ללכת לאיבוד בין הרשויות האלה. בקיצור אני שואל מה עושה משרד החינוך
בענין הזה.

דבר שני - בדיון שהתקיים בכנסת
בחודש יולי 1987 על נושא מעורבות הורים הבטיח שר החינוך שמיד עם פתיחת שנת
הלימודים תתפרסם חוברת מטעם משרד החינוך, שבה יהיו הנחיות ותידרוך לאופנים
ולדרכים שבהם תתממש ותתבצע מעורבות הורים. אני לא ראיתי שום חוברת כזאת
ושואלים אותי אנשים ממקומות שונים מה עם התדריך הזה.

דבר שלישי - אנו כאן בוועדה נזקקנו
בשנה שעברה כמה פעמים לשאלה של מבחני אינטליגנציה שנעשים בבתי ספר והתוצאות
שלהם אינן מגיעות לידיעת ההורים. יש פה ענין שהוא בלתי-תקין מבחינה משפטית
וחוקית אפילו שמעלימים מההורים או לא מוסרים להורים את תוצאות מבחני
האינטליגנציה של ילדיהם. בנושא זה התעסקה פה כמה פעמים חברת הכנסת שולמית
אלובי. היא פנתה בענין זה לבג"ץ ואחר-כך יצא חוזר מנכ"ל שאוסר את הצורה הזאת
של עשיית מבחני האינטליגנציה. בקיצור הנושא הוא מבחני אינטליגנציה בבתי הספר
בניגוד להוראת המנכ"ל ופסיקת הבג"ץ ומבחנים אלה נמשכים. אם אתם רוצים לברר
הרי בבית ספר רשפון הרצליה למשל בערכו המבחנים.

א. סרטני: במסר לי שהמבחנים בערכים גם באופקים.

היו"ר ז. רז: יכול להיות שיש מקומות נוספים.

הענין השלישי לא כל-כך נוגע למשרד
החינוך והתרבות, אבל הייתי רוצה להגיד לך, חברת הכנסת סרטני שנוער מפ"ם עושה
דברים שלא ייעשו בבתי ספר ומוציא כרוזים. אלה כרוזים שמתאימים לכך ולא למפ"ם.

א. סרטני: יש לי את כל החומר. אני לא בעד הנושא.

היו"ר ז. רז: אם כך, אנא לטיפולך.

עד כאן השאלות שלי וענה ביגש
לדיון בנושא שעל סדר היום.

חוק החינוך המיוחד

היו"ר ז. רז:

אתם יודעים שהצעת החוק הזאת עברה בכנסת קריאה טרומית והדיון כאן הוא אפילו עדיין לא דיון בקריאה הראשונה. חלק מכם ודאי ותיק במערכת הפרוצדורות האלה ויודע שלפעמים מקריאה טרומית לקריאה ראשונה העבין במשך הרבה מאד זמן ולפעמים לא. אני מקווה שלחוק הזה יקרה דווקא המקרה השני. מכל מקום, אנחנו צריכים להכין את הצעת החוק הזאת לקריאה ראשונה ולכך נועדה ישיבה זו. אנחנו בקיים ישיבות כפי שיידרש כדי לקדם את העבין. חלק מהישיבות תהיינה בהרכב משתתפים שונה, הכל לפי העבין והנושא.

למעשה חברת הכנסת סרטני ניסתה להעביר

כבר בשנה שעברה את הצעת החוק הזאת בקריאה טרומית והעבין בדחה בעצם על-ידי שר החינוך ומשרד החינוך בגלל אילוצים או מצבים תקציביים ולא מסיבה של התנגדות עניינית. הצעת חוק כזאת פירושה כספים, הארכת הטיפול בחינוך המיוחד, תקנים מוגדרים וחוקיים לדיוור, למבנים ועוד דברים שונים. צוות העובדים חייב להיות דווקא ברמה כזאת וכזאת. אם כן, יש כל מיני דברים שהם תנאים אלמנטריים לקיום החוק הזה כהלכתו. לפני הפגרה, במושב הקיץ של הכנסת הזאת, לאחר טיפול מואץ של חברת הכנסת סרטני במשרד החינוך ועם שר החינוך המשרד הסיר את התנגדותו להגשת הצעת החוק הזאת ואני מקווה שגם בקידום הביצוע בעתיד כך יתייחסו לנושא. אני מפרט את הדברים האלה פשוט בשביל לתאר את העבין של הטיפול. אנחנו באמת עומדים ברגע זה בנקודה חשובה שממנה תבוא אולי ההתחלה למימוש העבין.

אני רוצה לבקש מחברת הכנסת סרטני להציג

את הצעת החוק.

פרופ' זקס שהיה אמור להיות אתנו פה

מסר לי לפני תחילת הישיבה שהוא זומן לבדיקות בבית חולים והוא מתנצל שהוא לא יכול להשתתף בדיון. אני מצטער על כך שהוא לא משתתף בדיון. בשמכם אנחנו מאחלים לו בדיקות ותוצאות טובות.

א. סרטני:

אני שמחה שהגענו לשלב הזה אם כי ברור לי שהדרך עוד ארוכה לפנינו. אני באמת

מקווה שלטובתם של ילדים רבים ומשפחות רבות נגיע לאיזושהי תוצאה חיובית בתחום הזה ובנושא הזה, משום שבדמה לי שאי-אפשר יותר להמשיך ולהתעלם מהבעיות המאד משמעותיות שבעצם חורצות גורלות ולא לבסות לתת תשובה הולמת.

אפתח באיזושהי פתיחה מאד כללית כי אני

מבינה שהיום בעצם נשמע יותר את ההתייחסות הכוללת יותר גם של המשרדים וגם של הנציגים האחרים שבמצאים כאן ונראה אחר-כך כיצד להמשיך את ההתייחסות. ראשית, למה חוק? - השאלה הזאת נשאלה. האמת היא שגם לאלה ששאלו למה חוק תוך כדי שיחה הם אמרו: נכון שהחוק היה צריך בעצם להיות לפני שנים רבות ושנים רבות אנחנו זקוקים לחוק הזה, אבל לא הגענו אליו מסיבות שונות, גם מפני שהיו קטעי חוקים בתחומים שנוגעים. אבל מה שקיים, בחוק החינוך למשל, לגבי חינוך מיוחד זה בעצם אפס קצהו וזה משהו שבכלל לא מתייחס התייחסות כוללת ולא נותן תשובה כוללת לבעיה. חוק המפגר, עד כמה שאני מכירה אותו, גם כן לא מתייחס לצד החינוכי לימודי שהוא כל-כך חשוב ולא נותן את התשובות.

בתקופה האחרונה אנחנו עדים שיש עליה

עצומה במודעות של הציבור בכלל, של הורים, של אנשים העוסקים בתחום הזה, לכך שילד חריג הוא לא ילד שנחרץ גורלו מיום לידתו ואפשר לעזור לו ואפשר לקדם אותו. אנחנו עדים לכך שבמדינות שונות חוקק בעשור האחרון בערך חוק החינוך המיוחד, לדוגמא בארצות הברית ובארצות שונות באירופה, כאשר שם האחיות בופלת על משרד החינוך אבל קיימת מחוייבות של המשרדים האחרים בתחומים השונים והעובדה הזאת נתנה דחיפה מאד משמעותית לטיפול בילד המפגר ובילדים הפגועים וסייעה להשתלבותם בחברה באופן משמעותי ביותר.

יש לי על כך חומר ממדינות שונות ומאד מעניין לראות את זה. אנחנו מדברים לא רק על הארצות הסקנדינביות אלא גם על צרפת, אנגליה וארצות הברית כפי שאמרת. פירוש הדבר שהעולם הנאור הגיע לאיזה שהן מסקנות בתחום הזה ועשה צעד מאד גדול קדימה. אני לא חושבת שאנחנו יכולים להרשות לעצמנו - ואנחנו רואים עצמנו כמדינה נאורה - להישאר היכן שהוא מאחור בתחום הזה. אני לא חושבת שאיזושהי דחיה או מחשבה שאולי פעם תיתן תשובה מספקת. ניבתיים הבעיות לוחצות מאד.

אם שואלים למה חוק חינוך, אני יודעת שעולה השאלה למה זה צריך להיות קשור דווקא בחינוך ולמה דווקא במשרד החינוך. כל ילדי ישראל בכללים בחוק החינוך בארץ, באשר הם, ללא הבדל ולא מסווגים אותם מראש ואומרים אלה בכללים בחוק החינוך ואחרים לא. כל הילדים עד גיל 18 בכללים בחוק החינוך ובאופן כללי מצויים בטיפולו של משרד החינוך. לכן אני חושבת שהדבר הטבעי והבכון ביותר הוא שמשרד החינוך יהיה המשרד האחראי, כאשר משרד הבריאות משרד העבודה והרווחה והרשויות המקומיות כל אחד צריך לתפוש את מקומו ולקחת על עצמו או שתוטל עליו האחריות בתחום שנוגע לו. כמוכן שהדברים בהקשר הזה צריכים להיות מוסדרים וגם בשביל כך בחוץ חוק. צריך להיות ברור מה מוטל על כל משרד.

אם אנחנו מדברים, לדוגמא, על התחום של משרד הבריאות ועל כל הנושא הפרה-רפואי, אני רוצה לומר שרק לאחרונה בפגשתי עם מבהל בית החולים בעמק, במקום מגורי, ושווחתי אתו על נושאים שונים אך גם על הנושא הזה. דיברנו על נושא הפרה-רפואיים והוא אמר לי: מה דעתך, כמה עובדים את חושבת שיש במערכת החינוך בעמק? ובית החולים הזה מקיף יותר מאשר את עמק יזרעאל בלבד. הוא שאל: כמה עובדים פרה-רפואיים יש בתחום החינוך, לא במרפאת, לדעתך? אמרתי לו: אני מביחה שיש לפחות שלושה עובדים. ותשובתו היתה: יש עובדת אחת בחצי משרה. ורבותי, לא צריך יותר מזה.

בכמה תלמידים אותה עובדת מטפלת?

ב. שליטא:

היא עובדת במרכז שנפתח בבית שאן לאחרונה. הצינו אותה שם. יתר הילדים נוסעים

א. סרטבי:

לחפש טיפול. חלק מהילדים לא מקבלים טיפול והדברים אמורים בעיקר לתחום של המגזר הערבי שגם בו נתקלתי בדברים מאד קשים. ילדים אחרים מרחיקים לבסוע. ילדה מהקיבוץ שלי, למשל, נוסעת יום יום לחיפה. זאת אומרת שיש בכלל מצב שאין תשובות לצרכים.

לא ארחיב כי אנחנו יכולים לספר הרבה מאד סיפורים בנושא הזה שהוא נושא כאוב ואין ספק שצריך לתת לו תשובה. היתה לי שיחה עם שרת הבריאות והיא אמרה לי שהולכים לבדוק את זה.

בשיחה שהיתה לי עם דובר המשרד ביקשתי מספרים והוא אמר לי 'תקבלי, אין לי כרגע, אבל תדעי לך שיש מעט מאד'. זו היתה התשובה שלו. אנחנו יודעים שהתחום הזה הוא תחום מאד בעייתי. בשיחה שהיתה לי עם פרופ' זקס הוא בקב במספרים מאד כבדים של מחסור של מאות עובדים.

אין ספק שצריך להסדיר את המחוייבות של הרשות המקומית ואין ספק שצריך לבחון מה הכלים של הרשויות המקומיות. הרשות המקומית היא רשות שיש לה חלק בכבוד בנושא גם היום ובוודאי שגם בעתיד צריכה להיות שותפות פעילה של הרשות בטיפול בנושא.

לגבי רוח החוק - החוק צריך לתת תשובה כוללת לבעיות עם התייחסות לתחומים המוגדרים שצריכים להיות מעוגנים בחוק, כאשר אחר-כך את הדברים הספציפיים צריך לעגן בתקנות. יחד עם זאת, אני חושבת שבחוק הזה כן צריך להיכלל הנושא הזה של ועדות השמה, ועדות ערר וכדומה, מעמד ההורים ואיפה הם בתוך כל העניין. צריכה להיות התייחסות לשאלה מה מעמד החוקי של ההורים כי אנחנו יודעים שיש מקומות שונים ויש התנהגות שונה של מוסדות שונים, אבל יש מקרים שההורים נתפשים כגורם שהוא גורם מפריע, גורם שלא צריך לשתף אותו ואין מחוייבות כלפיו. מצד שני, כמובן שאי-אפשר להגיע למצב שההורים יהיו הגורם המכתיב הבלעדי להתנהגות של המוסדות. לדברים האלה צריך להתייחס בחוק. ישנו הנושא של המצב הפיזי של המוסדות ועד איזה רמה העניין צריך להיות. היושב-ראש שאל בתחילת הישיבה שאלה לגבי מוסד מסויים. אני הייתי בתל-אביב במוסד שניסו לבעול בפני את הדלת כי קיבלו הוראה לא לתת לאף אחד להיכנס. אמרתי למנהלת שאני חברה כנסת וכי היא לא יכולה למצווע בעדי ביקור במוסד. אני רוצה לומר לכם שהמראה היה קשה ממש. פנו אלי בהקשר לבית ספר בוסף, שהוא עתיק יומין, בו הדלתות בעקרות עם המשקופים ביחד. יש איזה שהם דברים שבכלל לא צריכים להיות במערכת החינוך, אבל אני חושבת שבפרט כשמדובר בילדים כאלה הדברים האלה מוכרחים להיות בטוחים.

ישנו גם הנושא של המוסדות השונים.

אני חושבת שאם תהיה רשות שתקיף יותר את מה שקורה - תהיה לה אפשרות גם ליעל גם לבטל וגם להוסיף על פי הצורך. היום עם כל עבודתם הברוכה מאד של כל הארגונים - והיא באמת ברוכה - הדברים מתנהלים כפי שהם מתנהלים; כאשר כל ארגון עובד לעצמו הוא שומר על אחוזתו ולא כל-כך מוכן לוותר על שליטה. גם פה ישנה איזושהי בעיה וכאשר בדבר על נושא העלות אני חושבת שיש לעניין הזה מקום חשוב בבחינת כל הנושא.

ישנו הנושא של חלוקת העובדים. גם פה,

עם כל המחסור יש גם בזבוז וזה שוב בגלל מצב של חוסר שליטה מרכזית על כל מה שקורה. צריכה להיות בחינה של הדברים. לי אין ספק שמשרד החינוך יצטרך להעמיד איזה צוות רציני שיעסוק בנושא, וזה אמור מעבר לצוות שקיים ואולי עם איזושהי תוספת, כרגע איבני יודעת. אבל הוא יצטרך לחשוב על הנושא. ייתכן שצריכה להיות איזושהי ועדה משולבת של כל המשרדים, של שלושת המשרדים, כדי להבין קודם כל את המפה.

ישנו הנושא של כל המסגרות החינוכיות

הפועלות על פי תחום הפגיעה. ברוח החוק נכתב שההצעה היא שיהיו שנות חניכות עד גיל 21; משהו כמו יום חינוך ארוך. כשאנחנו מכניסים את זה לרוח החוק - יכול להיות שזה לא שלם וצריך להכניס איזה שהם סייגים. כמובן שפה לא צריך להיות מדובר על 58 אלף ילדים. ישנם תחומים מסויימים שבהם הדבר הזה הוא מחוייב המציאות, מיידית, כי בהם בלי מסגרת המשך עד גיל 21 בעצם החינוך של אותם ילדים, היכולת שלהם להתקדם והאפשרות שלהם להשתלב בחברה בקטעים, וזאת כאשר אפשר עוד לעזור להם ולהוסיף להם. אך יש תחומי פגיעה בהם הדבר לא הכרחי. יש מוסדות לחינוך מיוחד בתחומים שונים שמהם ילדים גם מגיעים לצנא ואלה ודאי לא זקוקים למסגרת הזאת. הרי אנחנו מדברים על חינוך מיוחד שקולט את כל החריגות, גם את הנושא של יום חינוך ארוך. טוב היה אם היה יום חינוך ארוך לכל ילדי ישראל, אבל אנחנו יודעים שאנחנו חיים במציאות מסויימת. יש מוסדות מסויימים ובתי ספר מסויימים שבהם זה פשוט בלתי-אפשרי בלי יום חינוך ארוך, כי אם שולחים את אותם ילדים בשעה 12 הביתה הרי בשאר להם לנלות חלק גדול מהיממה במסגרת של המשפחה או במקומות אחרים. חלק מההורים מוצאים פתרון לעניין אך חלק גדול לא מוצאים פתרון לעניין. לכן צריך לבדוק את העניין הזה, צריך להגדירו וצריך תמיד לראות מה אנחנו עושים כאשר המטרה היא שילוב החריג בחברה בצורה הטובה ביותר. צריכה להיות בחינה של הכלים המתאימים ביותר שיסייעו לילד החריג להשתלב בחברה בצורה המכסימלית.

אני חושבת שזוהי חובה בסיסית של המערכת כלפי חלק כל-כך גדול של אוכלוסיית הילדים שלנו שהם חלק מהחברה ואי-אפשר להתעלם מכך. אני מקבלת הרבה מכתבים ופניות בקשר לבעיה של מסגרות המשך. אני מקבלת פניות של הורים בקשר לזה שמכניסים ילדים לבתי ספר פסיכיאטרים בגלל שאין לאן להכניסם והזעקה היא זעקה בוראה.

לא אכנס כאן לפירוט של סוגי הפגיעה, כמו אותיסטים למשל, ומה התשובות שיש לנו, וסוגי פגיעה אחרים.

את דברי הפתיחה שלי אני רוצה לסיים בנושא של בחינת העלות. אני מוכרחה לומר שאיפה שהוא, ולא אישית, אבל הרגשתי ממש נפגעת בשל הנושא כאשר ביקשתי לקיים פגישה אצל שר האוצר. ישבתי לפני הישיבה עם עובדים מהמשרדים, עם הרפרנט למשרד החינוך, ושאלתי אם אזכה לתמיכה מצד משרד האוצר בנושא, ובאמר לי: לא, זה עולה בסכומים של הרבה מליונים. באמר לי לא ונזקב סכום אדיר. אם עם זה באים לשר האוצר ולשר החינוך בוודאי שאי-אפשר לזכות בתמיכה. היה כאן איזה בסיון לקחת ולהכפיל עד גיל 21 ב-58 אלף, או את יום חינוך ארוך וכו', ואני לא יודעת איך בדיוק נעשה התחשיב. מכל מקום, התחשיב לא נעשה עם המשרדים. אני מקווה שבזכה גם מהצד של משרד האוצר במידת ההבנה המירבית ובבסיון למצוא פתרון משותף. שר האוצר אמר לי בשיחה שקיימתי אתו שהוא לא סוגר את הדלת, הוא רוצה לראות מה המשרדים יעמידו לרשות הנושא, כיצד הדברים יתחילו להתארגן ואז בדבר.

אני בהחלט חושבת שצריך לקחת בחשבון את המצב התקציבי, צריך לבחון את הצרכים וצריך לבחון את ההצעות כיצד אפשר להיכנס לנושא גם בשלבים. ישנם דברים שלא מהווים בעיה תקציבית אלא בעיה יותר ארגונית. ברור שצריך להיכנס לנושא לאט לאט. ברור שלא מחילים חוק, בפרט לא חוק כזה, בנום אחד כשיש תוך יום אחד חוק כזה החל על כל הארץ. בוודאי שזה לא יקרה ולא יכול לקרות ואני חושבת שתוך כדי הכנת החוק צריך גם להכין את השלבים ולראות מה הם הדברים החשובים לביצוע באופן מידי. צריך לבחון מה הם הצרכים המידיים מבחינה כספית ומה הם הדברים שאפשר לדחות אותם ולעשותם בטווח ארוך יותר ואולי להכין תכנית למספר שנים, כשאנחנו מעריכים פחות או יותר שתוך מספר שנים נגיע לאיזה שהיא שלמות של כל הנושא הזה. זה מה שיש לי לומר בפתיחה.

היו"ר צ. רז: תודה רבה. לגבי המשך הדיון - יכול

להיות שחלק מכם מכיר את כל המפה, מי אחראי למה, כמה מוסדות יש, כמה ילדים, כמה מטפלים, עלויות, תקציבים שעומדים לרשות הנושא החשוב הזה וכיוצא בזה. אבל יכול להיות שרבים מבין היושבים פה לא מכירים את כל המפה וקיבלתי משאלה מחלק מבין היושבים פה שהנציגים ממשרד החינוך ומשרד העבודה והרווחה יאמרו לנו באופן פשטני וראשוני על מה אנחנו מדברים. אני, למשל, לא מבין את ההפרדה הזאת שבין משרד העבודה והרווחה ומשרד החינוך. אנחנו רוצים פשוט להבין את זה כדי שכאשר זיכנס אחר-כך לפרטי הפרטים נדע את המטריה בצורה יותר מפורטת. אנחנו מקדישים היום את הישיבה להיכרות כללית עם הנושא וחשוב שתמקדו בדברייכם את הדברים העיקריים ומה תהליך התחלת העבין.

אני רוצה לדווח לחברים שהקמנו בוועדה

ועדת משנה מיוחדת לעבין הזה בראשותה של חברת-הכנסת סרטני, הכוללת את חבר-הכנסת ענד דראושה ואת הרב ולדמן, שנאותו להיות חברים בוועדה כזאת כדי לספל בנושא בצורה יותר אינטנסיבית.

אבי מחזיק בידי דף עם תרשומת משיחה שהיתה לי עם פרופ' זקס מה-3.9.86, כלומר לפני כשנה. הוא בא אלי עם מידע מסויים ואיני יודע מה מהמידע הזה התרחש ומה לא. בכל אופן הדברים שפרופ' זקס אמר לי היו אלה: חייבות להיפתח 180 כתות חדשות לחינוך מיוחד והוא דיבר על 3,000 ילדים. זהו אמר: הן לא תיפתחנה. יומיים לפני פתיחת שבת הלימודים הודיעו שאין אישור ויש לקבל רק את המקרים החמורים ביותר. אז געשתה רשימה של 1,000 ילדים. יום לפני פתיחת שבת הלימודים הודיעו על אישור לפתיחת 37 כתות בלבד ל-400 ילדים וישנה התמרמרות והתרגשות גדולה בקרב ההורים. אלה היו דברי פרופ' זקס ב-3.9.86. זאת אומרת שמאות ואולי אלפי ילדים שהיו זקוקים למסגרות האלה בשאר מחוצה להן. זאת מצאתי לבכון לומר לכם.

י. קנדל:

ברשותך, אבי לא אנסה לפרוש את הידיעה לגבי כל השירותים של משרד העבודה והרווחה בתחום של החינוך המיוחד. אוכל להצטמצם אך ורק לגבי הנושא של פיגור שכלי, אותו תחום עליו אני מופקד, אבל במצאים פה נציגיבו שלאחר מכן ימשיכו ברצף את ההתייחסות לגבי בוער חריג אחר.

אם אנסה להתייחס למגזר שעליו אני מופקד, הרי אנחנו עוסקים היום בערך בכ-12 אלף מפגרים שאותם אנחנו מכירים. למעשה מתוך הסטטיסטיקה אנחנו למדים שכיום קיימים במדינת ישראל כ-20 אלף מפגרים, מתוכם כ-8 אלפים טרם הגיעו אלינו, וזה מסיבות שונות שאולי לא כאן המקום להיכנס ולפרט אותן. חלק מהסיבות נובעות מכך שעדיין לא איתרנו את כולם ובחלקם אולי המשפחות מעדיפות להישאר בצורת אינקוגניטו ולא להיחשף. אבל מכל מקום, כ-12 אלף מפגרים אנחנו מכירים ולהם אנחנו צותנים טיפולים מי בצורה יותר מכסימליסטית ומי בצורה יותר פחותה.

כ-5,200 מפגרים נמצאים מסודרים היום במוסדות פנימיה וכ-3,500 מסודרים במסגרות קהילתיות, היינו: מעובות יום אימוניים במעובות יום טיפוליים ובמעש"ים. כל השאר, עד 12,000, הן למעשה משפחות שיש להן ילדים מפגרים או לאו דווקא מפגרים - וזה מתפרש על כל הגילים - והם מקבלים שירותים תומכים באמצעות הרשויות המקומיות השונות.

ד. פלו : כמה מתוכם הם ערבים ודרוזים ?

אבי חושב שהמספר הוא פחות או יותר מקביל בהתאם לפרישה הכללית.

ע. דראושה : מספר המעובות לערבים הוא מועט.

י. קנדל : הוא מועט, בעיקר בצפון. באמת בתכנון אנחנו מתכוונים לחזק את הצפון.

א. סרטבי : אתה אומר שזה כלל המטופלים שלכם. כמה מהם הם עד גיל חינוך?

י. קנדל : אפרט בהמשך. מאחר ואני מדבר כרגע על תחום של פיגור שכלי, בהגדרה של הטיפול שלבו אנחנו מדברים למעשה על שני פרמטרים: ראשית, הנושא של האי.קיו, מ-69 ומטה. שנית, הנושא של התנהגות מסתגלת שהיא מתחת לצורה המקובלת. זו ההגדרה ושני הפרמטרים האלה חייבים להיות בד בבד יחד. זו האוכלוסיה שלמעשה מטופלת על ידינו, כך שיכולה להיות אוכלוסיה שהיא פרללית ולמעשה מטופלת על-ידי משרד החינוך כי מבחינת ההגדרה היא למעשה כבר יצאה מתחום הפיגור הבינוני והתחום הכבד והעמוק שבו האגף שלנו מטפל.

21.10.87

אשר לפרישה שלבו, ביחס להצעת החוק הזאת -

הפרישה שלבו היא במסגרת המוסדות הפנימייתיים. כמעט וללא יוצא מן הכלל קיים היום בכל מוסד פנימייתי בית ספר שלמעשה מופעל על-ידי משרד החינוך והתרבות במסגרת החינוך המיוחד. ברוב המוסדות בתי הספר נמצאים בתוך המוסד עצמו ובחלק המזערי יותר החניכים יוצאים מהמוסדות החוצה לקהילה ולומדים במסגרת הקהילה, כאשר בתום לימודיהם הם תוזרים חזרה למוסדות. זוהי התייחסותי לגבי המוסדות הפנימייתיים.

לערכתי מתוך כ-5,200 כאלפיים נמצאים

במסגרות של בתי הספר.

עכשיו אעבור לצד של שירותי הקהילה.

מעובות היום האימוניים והטיפוליים מחולקים מבחינת האחזקה ביבנו לבין משרד החינוך והתרבות, כשלמעשה כל תחום ההוראה ניתן על-ידי משרד החינוך והתרבות עד לשעה 12 בצהריים ומשעה 12 ועד שעה 3 אנחנו בותבים את כוח העזר, המטפלות, שנמצאות במקום וכך בוצר מעין יום לימודים ארוך יותר על-מנת להקל על המשפחה בכך שהיא לא תצטרך לבוא ולקלוט את הילד כבר מהשעה 12 בצהריים. מבחינת התמיכה והמשאבים הכספיים הם מחולקים ביבנו לבין משרד החינוך והתרבות, כאשר משרד הבריאות נכנס בזעיר אנפין לחלק מהתחום הפרה-רפואי. אין פה כלל והדברים הם מאד דיפוזיים.

אני רוצה להזכיר ועדה משותפת שהוקמה

ניוזמתה של שרת הבריאות ואשר מטרתה היתה לבנות להביא לאינטגרציה בין כל המשרדים שעוסקים באוכלוסיה החריגה ולקבוע את המטלות המוטלות על כל משרד ומשרד. פרופ' גוי מטעם משרד הבריאות דיכז את הוועדה הזאת, היא קיימה מספר ישיבות והיא הגיעה, פחות או יותר, לעקרונות משותפים, כשסוכם שנציגים של המשרדים הנוגעים בדבר ייכנסו לפירוט של סטנדרטים אשר יחייבו כל משרד ומשרד.

המעובות הטיפוליים מטפלים באוכלוסיה

יותר קשה, באוכלוסיה סיעודית-טיפולית, בשעה שמעובות היום האימוניים מטפלים בכאלה הסובלים לכאורה בפיגור יותר קל. מוסדות המעש"ים מטפלים ברובם בנערים או בחורים יותר מבוגרים שכבר לא נכללים בחוק חינוך החובה. למעשה זוהי מסגרת שיקומית שמעביקה הכשרה ומקצוע, כאשר חלק מטופלים במסגרת המע"ש וחלק מצבים להוציאם למסגרות של השוק הפתוח. אלה הן פחות או יותר המסגרות שישנן.

המע"ש הוא מרכז עיסוק שיקומי למבוגרים,

מגילאי 18-19 עד לאותו גיל בו יכולת העבודה הולכת ופגה. לגבי המעש"ים אין לי בעיה של דמי אחזקה שקיימת בדרך כלל לגבי מוסדות פנימיה, אבל קיימת בעיה של מבנים. המבנים הם בדרך כלל מבנים שהרשויות המקומיות אמורות להקים. המבנים הם צרים וחלק מהנערים מצויים בהמתנה כי אין מקום עבורם. במעובות פנימיה, מאיך, יכול להיות מצב היפוטטי שיש מקומות לקלוט ואין לי פשוט את תקציב הקליטה מבחינה זאת שהאוצר הגביל אותי. למשל השנה האוצר הגביל אותי ל-200 מקומות בלבד מתוך כ-1,200 שממתינים לסידור קהילתי. בשירותי קהילה כ-750 חניכים ממתינים לסידורים ואין לי את האמצעים על-מנת לקלוט אותם.

במקרה כזה שהילדים זקוקים למעובות ולסידור ולא מוצאים עבורם מקום, פירוש הדבר

ע. דראושה:

שהם נשארים נבתיים.

י. קנדל:

הם נשארים נבתיים ולדאבונני הרב בקושי
אנחנו יכולים ללכת ולתת את השירותים
התומכים באמצעות לשכות הרווחה. כדי להעמיד דברים על דיוקם - לגבי השנה האוצר
נא לקראתנו בצורה מאד זכוכה עם מענק של קרוב ל-5 מליון שקל; זה פתר לי למעשה
סידור של 500 ילדים במקוונות יום, אבל זה היה למעשה אוברדרפט של שנה שעברה
וכיסיתי בסכום הזה את האוברדרפט של השנה שעברה. לשנה הקרובה אושרו לי 200
מקומות קליטה בוספים בפנימיה מתוך ה-1,200 הממתיבים.

ע. דראושה:

אני זוכר שבתחילת שנת הלימודים בשנה
שעברה היו כ-30 ילדים כאלה בצורת העיר
ובאיזור. בהקשר זה הגשתי שאילתה לכנסת לשר העבודה והרווחה ולא היתה לו תשובה
חיובית והוא אמר שמחוסר תקציב לא נמצא פתרון. לאור דבריו, האם השנה, כאשר קיבלתם
תוספת תקציב, נפתרה הבעיה?

י. קנדל:

לגבי אוכלוסיה שזקוקה למעונות יום
אימוניים - הבעיה ברובה הגדול נפתרה
בשנת הכספים הקודמת. לגבי אוכלוסיה שמוגדרת על ידינו כאוכלוסיה טיפולית -
הרבה עדיין ממתיבים. בסך הכל הכולל 750 ממתיבים לשירותי קהיליה, וזה הרבה מאד,
ואין לי עדיין שום פתרון צפוי לקליטתם.

היו"ר נ. רז:

אתה אומר שהמשרד שלכם מטפל בכ-12,000
מתוך כ-20 אלף מפגרים בישראל.

י. קנדל:

אנחנו יוצאים מתוך הבחה שבערך כ-1.8%
מהאוכלוסיה היא אוכלוסיה חריגה, וזה
מבחינה סטטיסטית. מתוך זה אוכלוסיית המפגרים מהווה 0.5%. כלומר 0.5% מכלל
האוכלוסיה זה כ-20 אלף מפגרים שלפי כל הסטטיסטיקות בעולם אמורים להיות
במדינת ישראל. אני לא אומר שמוכרים לי כ-8,000 מפגרים בוספים, אך זה המספר
לפי הסטטיסטיקות. אני נערך היום בסיוע של הג'וינט לעריכת סקר מקיף ובצורה
כזאת נוכל לדעת מהו בדיוק המצב במדינת ישראל בכל הבוגע לאוכלוסיית המפגרים.

א. סרטני:

אתה מדבר על פיגור שכלי מוגדר.

י. קנדל:

מוגדר לחלוטין.

היו"ר נ. רז:

ערכו איזו היכרות ראשונית עם המימדים
שאתם עוסקים בהם.

י. קנדל:

ברשותך, אני מבקש להעלות בעיה מסוימת,
מבלי להתייחס ספציפית להצעת החוק.
פה מדובר על הגיל 21. לגבי מפגרים - ויש על כך תמימות דעים בין כל אנשי המקצוע,
הן בארץ והן בעולם - לא הגיל הכרוניולוגי הוא הקובע את הטיפול בהם ואמנם קורית
לפעמים התעוררות מאוחרת. אמנם לא צריך להושיב בחור כזה בכתה א' וללמדו לכתוב
אנא אמא וכו', אבל יש מה שבקרא חינוך למבוגרים באותה רמה שאותו צריך לתת.
ישבו הנושא של מה שקורה בין שינון לבין שיקום. לפעמים דברים נלמדו בעבר והם
נשכחו וצריך להוציאם החוצה על-מנת שהם לא יישכחו. לדוגמא, מפגרי שהצליח ללמוד
קריאה וכתובה והגיע לגיל 21 והוא יוצא ממסגרת לימודים. לפעמים הדברים משתכחים
ויש צורך באיזושהי מסגרת שתמשיך הלאה לטפל.

א. סרטני:

כוונתך למסגרות המשך. בהקשר זה אני רוצה
לומר שאני יודעת שצריך להפחיל לטפל בגיל
0 ולא בגיל 3. הבעיה של מסגרות המשך היא חשובה מאד ואקוטית לגבי אוכלוסיה
מסוימת אבל זה לא בתחום של חוק חינוך.

י. קנדל:

בעיה בוספת שקיימת - ואיני יודע אם
נציג משרד הפנים במצא כאן - בוגעת
לבתי הספר שבמצאים במוסדות. בתי הספר שלנו שבמצאים במוסדות אין להם למעשה רשות
מקומית ואין להם כתובת. למעשה, במוסדות הסידור של הילדים הוא סידור ארצי
ומביאים למוסדות ילדים מכל חלקי הארץ. לדוגמא, ל"כפר השבדי" המצוי בירושלים
מובאים ילדים מאילת, מהצפון ומכל מיני מקומות, משום שזהו מעון הטרונגבי שמתאים
לסוג מסויים של אוכלוסיה. כאן, למשל, אני נתקל בבעיה עם עיריית ירושלים
האומרת: אני לא חייבת לתת שירותים למישהו שאיבד גר בירושלים. וזה למרות תקדים
של בג"ץ שקבע שהאדם בחשב לתושב המקום בו הוא אוכל וישן. בהקשר הזה כבר בפגשו
שרים ומבכ"לים ואת הפולבטר הזה אי-אפשר להתיר.

א. בריק:

אגב, כדאי להזמין לדיונים בהצעת החוק הזאת
את נציג מרכז השלטון המקומי.

צ. בן-זמרה:

אני מייצגת כאן את השירות לילד ולנוער
שמטפל בסוג מסויים של אוכלוסיה שבכבסת
להגדרה הזאת של ילדים הזקוקים לחינוך מיוחד. אוכלוסיה זו מורכבת בעיקר מילדים
שהפגיעה בהם או חוסר ההתפתחות התחילתי שלהם הם על רקע של המשפחה, הזנחה במשפחה,
פגיעה או חוסר יכולת של הורים לטפל בגלל שהם בעצמם מפגרים או בעלי ליקויים
מסוגים שונים. אנחנו מטפלים גם בילדים שהם בעלי מנת מישכל גבולית, זאת אומרת
ילדים שלא בכבסתם להגדרה של ילד מפגר אבל הם לא ברמה שכלית תקינה, וזה אחד
המאפיינים של האוכלוסיה הזאת.

הליקויים שמתגלים אצל הילדים הם מסוגים

שונים. בהתנהגות שלהם הם הרבה פעמים אלימים, התבטאותם התרבותית היא לקוייה
והסוציאליזציה הראשונית שלהם והקניית ההרגלים שלהם היא לקוייה, פער לימודים גדול
בינם לבין ילדים מקבוצת הגיל שלהם וכדומה. אנחנו מוציאים חלק מהילדים האלה מהבית
כאשר אין כל אפשרות לטפל בהם על-ידי השירותים בקהילה. מהסוג הזה של הילדים יש
לבו בחינוך הפנימייתי כ-4,000 ילדים, מגיל 5-18. ילדים אלה שוהים בפנימיות
המוגדרות כפנימיות לחינוך מיוחד או פנימיות לחינוך לילדים חריגים. יש כ-64
פנימיות כאלה. חלק מהילדים האלה לומדים בפנימיות בבתי ספר לחינוך מיוחדים, עם
כל האיפיון של החינוך המיוחד, כתות קטנות והרבה עזרה מצד עובדים סוציאליים בטיפול.

אומר עוד מספר מלים לגבי האיפיון של

האוכלוסיה הזאת. הטיפול השיקומי של האוכלוסיה הזאת מחייב באותה מידה כמו חינוך
מתקן או לימוד מתקן גם טיפול בבעיות בפשיות במידה רבה, חינוך להרגלים וכל
הטיפול הסוציאלי גם במשפחה שלהם, כאשר אחת המטרות היא לא לנתק את הילדים האלה
מהבית אלא לשמור על הקשר עם הבית ולשמור על האפשרות של החזרתם הביתה. פירוש
הדבר שכאן הצרכים הם לא רק בתחום החינוכי לימודי אלא גם הרבה בתחומים בוספים
שהם לאו דווקא פיזיים אלא יותר בתחום הנפשי והחברתי.

בתי הספר הם בתי ספר שיש להם מעמד בתוך

המוסדות וחלקם משולבים בקהילה. לבתי הספר המצויים בפנימיות יש מעמד מיוחד
על-ידי משרד החינוך שמוכר, לא רשמית, וזה בעצם דבר שמחריף את הבעיה שהעלה קודם
מר קנדל לגבי הרשות המקומית. אין לבתי הספר האלה אנא והדבר אמור מבחינת המבנים
והשירותים שהרשות המקומית צריכה לתת. דבר בוסף: גם מבחינת משרד החינוך האמצעים
הביתנים לבתי ספר מסוג כזה מסתכמים במורים, כאשר מעט מאד ניתן לציוד לימודי,
מעט מאד ניתן לציוד של בית הספר ומעט מאד ניתן לכל השירותים הבלוויים כמו יועץ
חינוכי, שירותים פסיכולוגיים וכל מה שיש בבית ספר שהוא גם רשמי וגם מוכר. זוהי
באמת אחת הבעיות החמורות של כל המוסדות הפנימייתיים האלה. התעריף שניתן
לקיום הצרכים של הילדים האלה לא מספיק וממנו צריך להפריש הרבה פעמים לקיום
בית הספר, דבר שמקטין במאד את הרמה שהילדים האלה מוחזקים בה.

י. בוטון:

אלה מוסדות חינוך מוכרים שהם לא רשמיים?

צ. בן-זמרה:

כן, זה המצב לגבי רובם הגדול של מוסדות חינוך אלה. יש אולי מוסד אחד או שניים שהם גם רשמיים. המימון של המורים בא ממשד החינוך והתרבות והמימון של המטפלים על-ידי משרד העבודה והרווחה.

י. בר-אור:

המושא של החוק הזה הוא מה שבהגדרת החוק בקרא ילד חריג. האם הילדים שאת מדברת

עליהם נכבסים להגדרה הזאת?

צ. בן-זמרה:

כן. מבחינת שילובם של ילדים אלה בחינוך ובקהילה יש גם כן קשיים, כיוון שהרשות המקומית שמקימה מוסדות לחינוך מיוחד בקהילה זוחבת עדיפות לילדים שגרים בקהילה והרבה פעמים אבחנו לא יכולים לקבל ילדים לפצמייות כאלה היות ואבחנו לא מוצאים להם מקום לשלב אותם בחינוך הקהילתי.

דבר נוסף - ילדים כאלה זקוקים

להסעה ואין רשות מקומית שתקבל על עצמה את האחריות הזאת. יש עכשיו סיפור עם ילדה מראש העין שנחוץ להסיע אותה מפנימיה בה היא סודרה למקום החינוך. זה דבר שצריך לעלות כאלף שקל לחודש. כשהיא היתה במסגרת הרשות המקומית - הרשות המקומית התחייבה לממן את הבסיעה הזאת והיום כשהיא הוכבסה לפצמייה אין שום אחראי לצורך הזה.

לגבי ההגדרה - לדעתי בהחלט מחוייב

לשלב את הילדים האלה בחוק החינוך המיוחד, כיוון שהם, מכל הבחינות, זקוקים לשילוב של טיפול וחינוך והם בהחלט נכבסים להגדרה של חינוך מיוחד.

ש. פרקש:

אנסה להשלים את הדברים שנאמרו על-ידי קודמי. אני סגן מבהל האגף לשיקום.

אגף השיקום מפקד על טיפול ושיקום של אוכלוסיית הילדים המוגבלים מגיל 0 ועד מה שייקבע, 18, 21 או גיל אחר. למעשה אם אני אומר שהטיפול מתחיל מגיל אפס פירוש הדבר שברגע שמתקבלת הודעה, לדוגמא, על היוולדות ילד עיוור, מתחילים השירותים של האגף להיכנס לתמונה ומדובר במדור למורות בית שמדריכות את ההורים והמשפחה לטפל בילד העיוור, וכמובן בהמשך הדרך בכל תקופות חייו בטיפול אם של עובדים סוציאליים, אם של המסגרות המיוחדות לעוורים ואם של אותן מסגרות חינוכיות שבהן יש לבן שיתוף פעולה טוב ומלא עם משרד החינוך והתרבות. דווקא בתחום העיוור אני חושב שיש שיתוף פעולה טוב מאד, לפחות מגיל 3 ואילך.

באשר לשאר המוגבלויות - ולא אתחיל

לפרט את כל המוגבלויות - מדובר בכל אותם ילדים חריגים שאינם מפגרים ואינם כלולים במסגרת האוכלוסיה שד"ר בן-זמרה הגדירה אותה.

י. בוטון:

גם חרשים? מהו היקף האוכלוסיה הזאת?

ש. פרקש:

גם חרשים. אשר להיקף האוכלוסיה - אין בידי מספרים, אבל אני מוכן להביאם לישיבה הבאה. יש לבן חלוקה של האוכלוסיה אך המספרים לא מצויים עמי כרגע.

21.10.87

מדובר בילדים חרשים, עוורים, ילדים עם בעיות מוחיות, סיפים, ילדים עם מוגבלויות מוחיות אחרות שגורמות להפרעות קשות בהתנהגות, מדובר על אפילפסיה, מדובר על שיתוקים ומגבלות פיזיות לסוגיהן שבגרמות או על-ידי שיתוק או על-ידי קטיעות ומומים מלידה, בעיות זוירו-מוסקולריות חושיות ואחרות.

אם אני מדבר על התחום הקהילתי, בגיל 0-3, זה גיל שעדיין משרד החינוך עוד לא מטפל בו, קיים שיתוף פעולה טוב עם משרד הבריאות, לעתים גם עם קופת חולים במסגרת המרכזים להתפתחות הילד, שהם כמובן מפותחים יותר בערים הגדולות. אני מדבר על תל-השומר, רוטשילד, באר-שבע, אשקלון ויש גם איזושהי התחלה יפה של הקמת מרכז להתפתחות הילד בעפולה. המרכזים האלה משותפים למשרד הבריאות ולמשרד העבודה והרווחה, כאשר החלוקה היא שמשרד הבריאות אחראי על כל הצד הרפואי - בחלק מהמקומות, וזה לא מוגדר, גם על החלק הפרה-רפואי - ומשרדנו בותן את השירותים בתחום הטיפול והשיקום, כשמדובר על עובדים סוציאליים, על פסיכולוגיים, על יעוץ להורים וכדומה. זהו השלב של האיבחון כאשר, כמובן, בגילאים האלה הייעוץ ניתן גם מחוץ לתחנות האיבחון, או המרכז להתפתחות הילד, וכמובן הוא ניתן על-ידי הרשויות המקומיות וכל הארגונים המתנדבים שאסור לנו לשכוח אותם כמו אילן, מיכה, שמע ואחרים. אחר-כך אולי בפרט בקשר לחלקם של הארגונים המתנדבים בטיפול ובשיקום של הילד המוגבל.

א. סרטני:

האם אתם מקיפים את כלל הילדים המצויים במצבים אלה או שאתם מקיפים חלק?

ש. פרקש:

אנחנו חושבים שאנחנו מקיפים פחות מ-30% מהילדים הזקוקים לשירות הזה. ראשית, זה זובע מכך שהשירותים אינם קיימים בכל הארץ. כמובן מי ששפר חלקו והוא גר בגוש דן על-פי רוב הוא יגיע למרכז להתפתחות הילד בתל-השומר, או מי שגר בחיפה אני מניח שהוא יגיע ל"חנה חושי". אני מניח שבמקומות המרוחקים יותר קיימת בעיה.

י. בוטון:

אז מה? לא מטפלים בהם? הם מאותרים?

ש. פרקש:

לא מטפלים בהם. אני מניח שמשרד הבריאות, קופת חולים או תחנות האם והילד ודאי יודעים על רוב הילדים המוגבלים שבמצאים בתחומם. בכל זאת יש נדיקות סינון מאד מוקדמות לחרשות ולעוד מספר מוגבלויות, כך שיודעים עליהם.

לגבי גילאי 3-6 קיים שיתוף פעולה עם משרד החינוך והתרבות. לדוגמא, גני הילדים של אילן או מעוזות היום של אילן, להם בותן משרד החינוך את החלק החינוכי, אם זה גבנות או עוזרות לגבנות, והמשרד שלנו מטפל בתחום של העבודה הסוציאלית, בתחום היעוץ הפסיכולוגי, הדרכה לגבנות והדרכה להורים.

בגילאי בית הספר אנחנו פחות מעורבים, פרט לאותם בתי ספר מיוחדים שאיכשהו איתרע מזלם והיה לנו די תקציב להיכנס ולסייע להם בתחומים עליהם אנחנו מופקדים, כמו בית ספר אברמס ועוד מספר מקומות קטנים, כשהדבר הוא כתוצאה מיוזמה או של הארגונים המתנדבים או של קבוצת הורים כאשר כתוצאה מאיזשהו לחץ נכנסנו לתחום הזה של טיפול. אבל הנושא הוא בהחלט לא ממוסד.

לגילאי 14-18 יש לבז היוז מספר
תכניות יחודיות לזוער מוגבל בתוך מרכזי השיקום שלזו, בעיקר בתחום האיבחון
וההכוון המקצועי. במספר ארים בארץ פזו אליזו בתום או לקראת סוף כתיחה
וביקשו ממרכזי השיקום שלזו לאבחן את אותו זוער ולהציע לו הכוון מקצועי
ותעסוקתי או המשך לימודים או כל תחום אחר.

יש לבז היוז ברחבי הארץ כ-16 מרכזי
שיקום שיש בהם מערכות איבחון מאד מתקדמות ומתוחכמות ומגוונות מאד לסוגים שונים
של מוגבליות לרבות שונות. כך שלמעשה היוז אבחזו מסוגלים לאבחן את אותו זוער
שמופנה אליזו, במידה והוא מופנה, ולהציע לבית הספר או ליועץ הפסיכולוגי בבית
הספר דרך להמשך לימודים או הכוון תעסוקתי או מקצועי.

יש לבז גם שני מרכזי שיקום מיוחדים:
האחד בירושלים והשני בתל-אביב. מדובר באותו זוער שלא זקלט בשום מסגרת חינוכית
אחרת. אבי רוצה להדגיש זאת מכיוון שאין כאן שום תחרות ביניזו לביז משרד החינוך.
פה מדובר בזוער שלא זקלט בשום מסגרת אחרת כתוצאה מהמגבלה הקשה שלו והוא זקלט
בשני מרכזי השיקום האלה. אלה לא מרכזים גדולים. שניהם מוזים כ-30-35 בני-זוער,
כשהתכנית היא בעיקר תכנית לפיתוח מיומבויות של יוז יוז, מתן הרגלי עבודה, הכשרה
טרום מקצועית ובפירוש לא הכשרה מקצועית אלא הכשרה מקצועית, ועד להשמה בעבודה.
זה מצומצם מאד, צזוע מאד וקיים רק בשני מקומות בארץ. בירושלים זה במצא ברח'
הורקניה, ליד בית ספר אילנות. בשני המרכזים האלה משרד החינוך מממן את שעות
ההוראה. זדמה לי שזה גם זופל בהגדרה של מוסד מוכר לא רשמי. אבחזו בהחלט מקבלים
את המימון לשעות ההוראה שאבחזו זותנים לביז הזוער האלה.

בתחום המוסדי יש לבז מעט מאד. מדובר
בעיקר בתחום של משפחות אמנה. מדובר בילדים זכים שמסיבות שונות היתה החלטה
להוציא אותם מהבית ומסודרים במשפחות אמנה. מדובר על מוסד זיר המצוי פה בירושלים,
מוסד לחרשים, המונה כ-30 ילדים. הילדים לומדים בבית ספר כ"ח בירושלים וזמצאים
בפנימיה. יש מספר מרכזים לבית חינוך עוורים, מעוז משפסתי פה בירושלים, בית תמר,
לילדים בגילאי 10-18. שם יש ילדים שהיו חייבים לעזוב את הבית מסיבות שונות.
יש תכנית בבית חולים אלין. זה בעצם לגבי התחום המוסדי. אולי אזכיר מסגרת שהיא
משותפת לבז ולמשרד החינוך - המרכז להכשרה אוזים, תכנית מיוחדת לחרשם שלא
זקלטו במסגרות רגילות והיו צריכים לבנות עבודם מסגרת טיפולית עם תכנית מיוחדת,
עם צוות רב מקצועי בתחומים שונים ושז זה בעשה בשיתוף פעולה עם משרד החינוך,
כשמשרד החינוך מממן את כל החלק של ההוראה ואבחזו את החלק של הפנימיה, ההדרכה,
היעוץ והפסיכולוגי והסוציאלי וכיוצא בזה.

אבחזו מעמי זים לרשות הארגונים המתנדבים,
אילן, מיכה, שמע וכו' תקציב פעולה למימון העסקתם של עובדים סוציאליים, פסיכולוגים
ועוד שירותים שונים שהארגונים האלה זותנים לאוכלוסיה המוגבלת.

אבי חושב שהתחיל קצת להתקבל הרושם
בשאלה עד כמה העזין מורכב, וזה רק אפס קצהו

י. קדמז:

אבי רוצה להעיר כמה הערות כלליות ולא
להיכנס לפרטים, אם כי יש הרבה הערות גם על הפרטים ואני מביח שזוער זגיע אליהם.
קודם כל, דבר טוב אחד כבר עשתה הצעת החוק וזו העובדה שבעקבותיה יושנים עכשיו
באופן קבוע וזיחך ארגונים כמו אקים, אילן, מיכה, שמע וכו', ואין לזלזל בזה.
למרות שלכל ארגון יש את הגוון שלו אתאר במקצת איך הם עובדים במשותף. התרומה
שלהם, מעבר למשרדים הממשלתיים, היא תרומה עצומה גם במתן שירותים, גם בעיצוב
מדיניות וכדומה.

אני רוצה להתחיל בסיפור אישי של היכרות

שלי עם משפחה שבולד לה ילד שאובחן כאותיסט ואחרי זמן מסויים ירדה מן הארץ. איבני מצדיק ירידה מן הארץ, גם מסיבות אחרות, אני רק רוצה לספר את הסיפור הזה כאיבדיקציה. אני מכיר את התקופה שהם היו בארץ והייתי במקרה באותה עיר בה הם היו בארצות הברית והייתי בידידות אתם במשך שלוש שנים. הם יושבים בארצות-הברית עד עצם היום הזה. הם הסבירו לי, לפחות לפי מה שהם אמרו לי, שהם ירדו מן הארץ רק בגלל אותו ילד אותיסט. הם מיקדו את הענין על שלושה תחומים שחשוב מאד לזכור אותם ולגביהם הם הסבירו את ההבדל בין ארצות הברית לישראל. האחד - נוגע למערכת השירותים הניתנת לילד החריג ולמשפחתו והחוסר הקיים בשירותים כאלה בארץ, במיוחד אם אתה במצא מחוץ לשלושת הערים הגדולות. בקודה שניה - היחס של החברה לילד החריג ומידת הפתיחות של החברה (והדבר הזה מתקשר לחוק). הבקודה השלישית - מידת הדגש ששמים על שילוב של ילד חריג בחברה הכללית.

אני יודע שקיים ויכוח בין מומחים בשאלה

האם עדיפה הפרדה ומתן התייחסות נפרדת לחריגים או שמא עדיף שילובם. אבל בשלושת הבקורות שציינתי יש הבדל מאד רציני בין מה שקיים אצלנו לבין מה שקיים בהרבה מאד ארצות אחרות בעולם המערבי, כולל ארצות-הברית.

למה החוק הזה חשוב? - לדעתי יש לפחות

ארבע סיבות לכך שאבחנו צריכם את החוק ולא צריכים להמשיך במצב הקיים. חוק קודם כל מבטיח את קיומם של השירותים בצורה מאורגנת הרבה יותר מאשר בהיעדר חוק, כולל - וזה אולי לא ימצא חן בעיני חלק מהיושבים כאן - האפשרות של מי שאיבנו מקבל את השירותים לפנות לערכאה משפטית ולדרוש אותם. זה דבר שכל עוד הנושא איבנו מוסדר בחוק אי-אפשר לעשותו.

לחוק יש חשיבות שניה הנוגעת לענין

הקצאת המשאבים. אין צורך לאחז עיניים. החוק הזה באיזו צורה שלא יהיה יעלה כסף. מי שאומר שהחוק לא יעלה כסף טועה.

מי אמר זאת? האם יש כזה?

היר"ר ב. רז:

בדרך כלל יש בטייה לתרץ דברים. אם כן

י. קדמן:

ביצוע החוק הזה יעלה כסף. איבני חושב, אגב, שכל דבר בחוק משמעותו כסף. החוק יכול גם לחסוך כסף. אתן לכם דוגמא קטנה. ישנם מוסדות חינוכיים שבהם מופעל כוח פרה-רפואי. חלק מכוחות עבודה אלה עובדים לפי הסדרים הנוגעים למורים, היינו 24 שעות בשבוע, מספר חודשים בשנה ולא כל השנה וזאת מפני שהם מעוגנים בהסדר של המורים. אין לדבר הזה כל הצדקה שבעולם ויסלחו לי אם אני מקומם עלי פיזיותרפיסטים או אנשי מקצוע אחרים שבהנים מכל מיני הסדרים שאין להם כל הצדקה.

אתה צודק.

ע. דראושה:

האבסורד הגדול הוא שאתה יכול למצוא

י. קדמן:

באותו מוסד פיזיותרפיסטית ששייכת לאילן ועובדת 40 שעות ואילו פיזיותרפיסטית אחרת ששייכת למשרד החינוך והתרבות עובדת 24 שעות. כך שהחוק הזה אין משמעו רק הוצאת כספים, הוא יכול גם להביא בהיבטים מסויימים שלו גם חסכון בכסף.

דבר שלישי - ארגון המערכת. המערכת

היום מפוצלת ושמענו היום חלק מהדברים. בתוך משרד העבודה והרווחה אחראים על הנושא בהיבטים שונים: השירות לילד ונוער, השירות לילד המפגר, שירות השיקום ואולי יש עוד שירותים נוספים וזה רק במשרד אחד. ומה עם משרד החינוך? ומה עם משרד הנריאות? ומה עם כל הארגונים הוולונטריים והציבוריים האחרים?

יש צורך לעשות איזשהו הסדר של המערכת עם הרבה יותר תיאום ושיחוף פעולה. אני חוזר לענין של הכספים. בגלל הפיצול של המערכת אין ספק שישנן כפילויות שהיה אפשר לחסוך אותן.

א. בריק: אבל זה חוק החינוך המיוחד ולא חוק הילד החריג.

י. קדמן: תיכף אגיע לזה.

הדבר האחרון - בחוק עצמו ישנה איזושהי חשיבות מנחינת הצהרה וקביעה קבל עם ועדה שאנחנו לא שוכחים את הילד החריג. ילדים הם אוכלוסיה שקל לשכוח אותה, אין לה זכות הצבעה בכנסת, היא לא יכולה להשמיע את קולה ולגבי ילדים חריגים הדבר נכון על אחת כמה וכמה. עצם קיומו של החוק הוא הצהרה של החברה הישראלית, של הממשלה בישראל שאנחנו לא שמים את הקבוצה הזאת בצד. לכך יש חשיבות רבה מאד גם כמסר לדברים שאינם תקציביים אלא לדברים הנוגעים לחברה בכלל. ילד חריג הוא גם ילד ולא צריך לשים אותו בצד.

אילו הדבר היה ניתן - ואני עושה למה שמר בריק העיר - החוק הזה היה צריך להיקרא חוק הילד החריג ולא חוק החינוך המיוחד. גם במתכונת המצומצמת שמוצעת פה כולל החוק דברים שאינם חינוך פר-אקסלנס. יש בחוק פרק נפרד על ענין האבחון. יש פה פרטים שונים שעוסקים בשירותים נלווים שאינם דווקא חינוך. נכון שאם היה אפשר - היה צריך להתייחס לחוק הילד החריג מפני שהוא מקיף הרבה יותר מאשר האלמנט של חינוך. אבל אילו ציפים שונים בואו בתחיל ממה שניתן להתחיל ונראה את מושג החינוך במובן הרחב של המלה, כפי שאכן מוצע כאן.

ברור שחוק כזה - למרות זה שאמרנו שהוא בקרא חוק לחינוך מיוחד - צריך להיות חוק על משרדי. כלומר גם אם ייקבע שמי שממונה על ביצוע החוק הוא משרד החינוך והתרבות, צריך להיות מודגש שיש פה אחריות של משרדי ממשלה שונים. שמעבו שמשדד העבודה והרווחה אחראי לאוכלוסיה בכבדה של אותם ילדים. למשרד הבריאות יש תפקידים מאד חשובים. לכן ברור שהחוק הזה חייב להיות, בצורה כזאת או אחרת, חוק על משרדי שיקיף מכלול של משרדים ולא רק משרד אחד, למרות שהענין שלו כרגע מצוי בחינוך.

לבסוף אני רוצה לומר עוד שני דברים. הערה אחת בוגעת לחשיבות הגדולה - ואני שמח שהוועדה נתנה לכך את תשומת לב - שיש לתת להורים של הילדים שנמצאים במסגרת החוק הזה. מוטב היה אם מישהו היה יכול לומר שאנחנו מייחסים חשיבות רבה להורים בכלל מערכת החינוך ולא דווקא בחינוך המיוחד, אבל אני אומר שבמיוחד בנקודה הזאת יש חשיבות לכך. יש הורים, יש ארגונים של מורים, יש ארגונים וולונטריים שעושים עבודה מצויינת וצריך לתת להם את האפשרות לבוא לידי ביטוי בחוק הזה ולתרום את התרומה שלהם. אין להשאיר את ההורים בצד.

נקודה אחרונה - יש בעיה חמורה של אפלייה, ואולי היא לא מתוכננת ומכווננת, בכל הנושא של הילד החריג בחינוך המיוחד בין הילדים הנמצאים במרכז הארץ לבין ילדים הנמצאים בפריפריה. אם כל מה שתואר כאן באופן כללי והוא נכון לגבי המרכז הרי הוא חמור על אחת כמה וכמה כאשר הולכים ומתרחקים ממרכז הארץ.

21.10.87

בתחום של הילד המיוחד ונתחום של הילד החריג ההבדלים בין מה שקיים במרכז הארץ לבין מה שקיים בפריפריה הם אדירים. הפריפריה היא פריפריה גיאוגרפית וגם פריפריה מגזרית כי מה שקורה במגזר הערבי למשל זה שמיים וארץ לעומת מה שאין במגזר היהודי. לכן צריך יהיה לתת את הדעת במסגרת החוק הזה לשאלה מה עושים שהחוק הזה לא ישרת רק את תושבי מרכז הארץ אלא גם את התושבים המקופחים ממילא והזמציאים מחוץ למרכז הארץ.

כאמור, יש הרבה הערות שנוגעות

לסעיפים, אבל אני מניח שלזה יהיה מקום אחר להתייחס.

ד. גלבוץ:

ראשית אני רוצה להתייחס לדוגמא

שהביא מר קדמן בתחילת דבריו. יש תמיד

גם דוגמאות הפוכות ואמריקה היא לא מקשה אחת. יש לנו דוגמא של משפחה חרדית שחזרה מאמריקה עם ילדה אותיסטית. ניסו לעזור למשפחה לעבור לשם כפתרון דווקא בגלל קשיי האישפוז כאן אך המשפחה לא בקלטה שם. רק מוסדות פרטיים שם הם טובים ויכולים באמת לתת איזשהו טיפול. זה היה חורבן מאד גדול והם באו לכאן ובמצא פתרון. אני רוצה להדגיש בהקשר זה שהבעיה היא מאד מורכבת באיתור מקום מתאים, לא רק פה אלא בעוד מקומות אחרים בעולם.

משרד הבריאות מטפל בשני תחומים עיקריים:

בתחום האישפוזי ובתחום המרפאתי. בתחום המרפאתי השירות האמבולטורי בכלל מתחלק לחלק של התפתחות הילד, בו עוסקים בגילאים הרכים, להוציא בחיפה בה ביתנים שירותים גם לגילאים של גן, בית-ספר ולעתים ממשיכים פתיאום אתכם עם החלק של השיקום במרכזי השיקום למתבגרים.

מבחינת האישפוז המדיניות שאנחנו

מפתחים בשנים האחרונות היא דווקא מניעת אישפוז. לכן אולי אנחנו לא ששים לפתוח מסגרות אישפוזיות חדשות בכלל לילדים ולנוער. אבל לגמרי הדבר לא ניתן ולכן מה שקיים זה מספר מוסדות - והועלתה הבעיה של מרכז לעומת הפריפריה - שמרוכזים באיתנים בירושלים, שיש לנו בו מחלקה מיוחדת לילדים אותיסטים שמתחלקת ל-20 מיטות לכמה ילדים שבאים לאישפוז יום. יש שם מחלקה לילדים מאושפזים שבאים מאיזור יותר מרוחק. יש לנו בנס ציונה אישפוז סגור לילדים וגם מחלקה פתוחה לילדים שכוללת בחלקה כאלה שבאים מהסביבה לטיפול פנימייתי כביכול או אקרא לזה מעוז יום. לא מדובר בכמויות גדולות של ילדים. יש לנו בבת-ים מחלקת מתבגרים. במרכז של קופת חולים יש מקום שנקרא זהב ושלוותה. בסך הכל אנחנו מדברים על לא יותר מאשר 250 מיטות אישפוז, סגור או פתוח בבתי חולים לחולי נפש.

כשמדובר על התפתחות הילד הכוונה

היא לבעיה בליקוי התפתחותי מוקדם שגילו אותו מוקדם והילד זקוק יותר לאבחון, ייעוץ הורים, טיפול כמו פיזיותרפיה, טיפול על-ידי פסיכולוג וכו'. כשמדובר במרפאות יש לנו בעיה מכיוון שהמרפאות לבריאות הנפש בעיקרן מיועדות לבעיות בפשיות פר-סה. אבל אותם ילדים שמאושפזים וזמציאים בפנימיות או במעונות יום, אשר בפגעו כתוצאה מאיזושהי בעיה גופנית, זה לא אומר שהם אינם לעתים סובלים גם מבעיה נפשית בלווית ואז הפניה אל המוסדות שלנו, המרפאתיים, ואנחנו משתדלים מאד להענות לפניות האלה, אם על-ידי טיפול ישיר ואם על-ידי יעוץ במסגרות שבהן הילד זמציא באופן ראשוני. לא בכל עיר זה עובד בצורה תקינה כמו שהיינו רוצים ואנחנו משתדלים למסד את העניין הזה טוב יותר.

את המספרים בכל הנוגע לטיפול האמבולטורי - קשה מאד להעריך. מבחינת אנשי מקצוע המערכת מקיפה פסיכולוגים. במשרד הבריאות הפסיכולוגים הם בעיקרם פסיכולוגים קליניים. היום אנחנו עובדים על מתן לגיטימציה חוקית לפסיכולוג שבקרא התפתחותי, אשר עיקר עיסוקו יהיה בגיל המוקדם. יש לנו אנשים כאלה שאין להם עדיין את התווית החוקית, אבל הם עוסקים בתחום הזה ואנחנו קוראים להם פסיכולוגים התפתחותיים. אין לנו כמעט פסיכולוגים שיקומיים. יש תקנים אבל אין אנשים. פסיכולוגים מתחומים אחרים אינם נדרשים, פרט לעבודה בתחום הזה.

א. קהאן:

ילדים בחינוך מיוחד שסובלים מבעיה מסוימת. והיו זקוקים לסיוע הופנו באופן רגיל לתחנה לבריאות הנפש. כשהגענו לבעיה לבריאות הנפש אמרו לנו אנשי התחנה: זה באמת בכון, אבל לכם יש טיפול בבית הספר, אנחנו לא ערוכים בתחנה לבריאות הנפש לתת טיפול לילדים עם בעיה כשלכם. בבית הספר יש תקן של חצי פסיכולוגית על 65 ילדים. בסך לעשות חשבון איזה ילדים יקבלו את הטיפול וכיצד. הגענו למשרד הבריאות, לא ויחרנו ואמרנו שאנחנו לא מוכנים לקבל את הדבר הזה: אחד מהשתיים: או שיהיה פסיכולוג בבית הספר ואם לא אנחנו דורשים טיפול בתחנה לבריאות הנפש. באתי אל ד"ר גלבוע והיתה לה אוזן קשבת והתחנה לבריאות הנפש קיבלה הוראה לקבל את הילדים האלה, אבל לא ניתן טיפול כי לא היה כוח אדם. בענין הזה בשברנו ומצאנו פתרון אישי שלנו שכמובן עלה הרבה כספים. אבל יש משפחות אחרות שלא מסוגלות לעמוד בזה. וזה בדיוק הענין, זהו בדיוק חידוד של בעיה שאנחנו רואים שנמשרד הבריאות ערים לה, אבל אין אפשרות לתת טיפול, כך שכאן הילד החרוג גזרק מכסא לכסא.

י. נראור:

אני מדבר מטעם ועד ההורים של החינוך המיוחד. אני שומע את כל ההתייחסויות וכהורה אני שואל את עצמי מה אנחנו צריכים לומר בישיבה הזאת. אני חושב שאני צריך לתת את המימד של הזמן מפני שאנחנו הם אלה הצרכנים של החוק הזה, ההורים. אף אחד לא יכול לבוא אל ועד ההורים בטענה על זה שהוא עומד מהצד ומחכה לחסדי שמיים ולחסדי המוסדות שמטפלים, משום שהחוק הזה בכתב על-ידי ועד ההורים. עבדכם הנאמן ישב באוניברסיטה העברית בירושלים, בפקולטה למשפטים, בחנוכה תשמ"ה, וכתב את הטיוטה של החוק הזה, מתחילתו ועד סופו. אחר-כך עברו שינויים כאלה או אחרים ובאפריל 1985, אחרי שההצעה היתה מגובשת וועד ההורים ישב וראה שפחות או יותר כל הדרישות העיקריות במצאות בטייטה הזאת, התקבלו בסדר פנים מאד יפות על-ידי יושב-ראש ועדת החינוך, אשר מיד מינה לענין הזה איש קשר, את חברת-הכנסת אמירה סרטני, ומאז יש קשר הדוק בין ועד ההורים לבין הוועדה של הכנסת. אבל אנחנו מדברים על חנוכה תשמ"ה. היה בסיון אחד להגיש את הצעת החוק, אך החוק לא עבר.

לכן אנחנו, ההורים, רוצים שהפתרון והיוזמה שיצאה מכם תקבל ביטוי בהקדם. הדברים שנאמרים כאן הם חשובים וזהו אולי הצעד הראשון שנדרש כדי לקבל מושג ברור על התוצאות וההשלכות של הצעת החוק. אבל אני רוצה להזכיר לכל מי שלא שם לבו לכך שאנחנו נמצאים בשנת בחירות. אם פירוש הדבר הזה שבשנת 1988 התהליך הזה עומד להיקטע ולהתחיל בכנסת הבאה ואיבנו יודעים מה תהיינה התוצאות של הבחירות הבאות, אז בסופו של דבר פשוט מאד אנחנו מקבלים תשובה שהיא לא תשובה.

היו"ר ג. רז:

בשנת בחירות נותנים צ'ופרים לכולם.

י. ברואר:

אני רוצה לומר משהו לזכות חברי הכנסת שפעילים בנושא הזה. אם אמר כאן מר יצחק קדמן שהנושא הזה הוא חשוב מבחינה ציבורית - הרי אני יכול להוכיח זאת. הדיונים בנושא וההתייחסות אליו כבר נותנים תוצאות. בדמה לי שנערכת סטטיסטיקה, פחות או יותר מדוייקת, בוועד הקורים בקשר לדחיפות שהנושא הזה עולה לדיון בכלי התקשורת, אם זה בטלוויזיה ואם זה ברדיו. אין מה להשוות בין מה שקורה עתה לבין מה שהיה בעבר. הדברים עולים פעם אחר פעם. אפשר לומר שראש השנה לפנליסיטי ולפרסום של הדברים האלה היה באותה הפגנה שצולמה במבט לחדשות, בה הורים הפגינו שול מעון מסויים על כך שעמדו להפסיק את הארוחות החמות שמוגשות לילדים החרים באותו מוסד. הענין הזה זכה להגיע למבט לחדשות במשך 25 שניות, אבל המסר במסר ומאז הדברים הופיעו לעתים הרבה יותר תכופות. יש גם ימי הילד החרים. כל הדברים האלה נותנים את אותותיהם ומגיעים יותר לדעת הציבור. אם דיונים על הצעת חוק טרומית הם כאלה ודאי שהחוק כן יתן תוצאה טובה. לכן כשמדברים עלתקציבים - אני מסכים עם כל מלה שאמר מר קדמן.

אני רק רוצה לומר ולהדגיש שאין לנו

אין סוף זמן. הדברים האלה חייבים לקבל איזושהי תאוצה לפני שהם ייקברו תחת הבחירות הבאות עלינו. ועד ההורים עושה מעבר ל'נדנוד' לחברי כנסת. הבעיה מתעוררת בכל יום כאשר בולד ילד עם תסמונת דאון והוריו עוזבים אותו בבית החולים. במסגרת ועד ההורים של החינוך המיוחד יש גם ועדים שמטפלים בתסמונת דאון לחוד. ישנו גוף שנקרא יתד. וועד ההורים הוא זה שעושה את פעילות השכנוע שלא לבטוש את הילדים בבתי החולים. לאחרונה אנחנו מצסיים לחדור לתחום של העדה החרדית, משום שדווקא הציבור החרדי הזה למרבה הפלא הם האנשים שבוטשים את הילדים יותר מהאחרים. יש שם פעילות מהמסד דרך הרבנים שאליהם פונים האנשים שיש להם את הבעיה הזאת.

בקיצור כהורה אני יכול לומר שהדיון

הוא חשוב אבל אנא קצרו את הזמן.

ע. דראושה:

יש לי הערה לסדר. אני לא רוצה אף בציג של המגזר הערבי בהקשר הזה ושם הבעיה היא חמורה ביותר. לפחות המפקח על החינוך הערבי היה צריך להיות כאן. אני לא יודע אם הוזמן בציג כזה או אם הוא לא בא.

בכל אופן אני חושב שהבעיה היא בעיה קשה

כאשר מדובר ב-60 אלף ילדים ונערים הזקוקים לטיפול הזה. אני רוצה לברך את חברת הכנסת אמירה סרטבי על היוזמה שלה. היא השקיעה מאמצים רבים בנושא הזה במטרה לקדם את החוק. אני מקווה ששבת הבחירות תהיה דווקא שנה שתעודד את קבלת החוק ולא להיפך. בכל אופן זה אולי גם תפקידנו כאן בוועדה, ובכלל חברי הכנסת, וועדי ההורים יכולים לתרום בנושא הזה, לדונן את קבלת החוק ולדרבן חברי כנסת אחרים ושרים לתמוך בחוק הזה.

בעצם אני חושב שאם החוק הזה יתקבל הוא

יכול לחסוך מתקציבי המדינה ולא לגרום להפסדים, כי זה לא רק ענין של כמה מליוני שקלים שיושקעו בשנה הראשונה והשניה. אנחנו צריכים להסתכל על התוצאה.

מדובר על 200 מליון שקלים.

ח. פרץ:

מדובר על תכנית רב-שנתית. מדובר על

ע. דראושה:

שלבנים ולא על שלב אחד. דבר שני, אני רוצה לדבר על התוצאה. כאשר אותו ילד, בער ונערה לא מקבלים את הטיפול הזה - אזי כדי לשלבם בחיי החברה העול הוא הרבה יותר קשה. רבים יתדרדרו מבחינה חברתית לסמים, לזנות וכו'.

ישנם גם ההורים, המשפחות.

היו"ר נ. רז:

ע. דראושה:

- כל זה גם במדד בתקציב וכספים שהמדינה צריכה להשקיע בכדי לטפל

במקרים החריגים הללו. לכן אני חושב שטיפול מובע שהחוק הזה מציע יכול לסייע לחברה בכללותה ויכול, לדעתי, להיות חסכוני במימדים הכלליים. מה עוד שמדובר על תכנית רב-שנתית. שמעבר את דבריה של חברת הכנסת סרטני והיא לא הציעה כאן לקחת את כל התקציב הזה בשנה אחת ולבצע את הדברים.

ח. פלץ:

מבחינה עקרונית אין הבדל.

ע. דראושה:

יש הבדל, בטח שיש הבדל.

א. סרטני:

לחיות בכלל זה דבר שעולה כסף ואולי זה לא כדאי.

ע. דראושה:

זה ענין של סדר עדיפויות ואני חושב שבסדר העדיפויות של חברה בריאה ודמוקרטית הילד החריג צריך להיות ילד שיקבל טיפול כפי שילד רגיל מקבל ואפילו מעל ומעבר.

ח. פלץ:

היום רק משרד החינוך מקצה לילד החריג פי שלוש מאשר לילד רגיל. זה ענין של

סדרי עדיפויות השאלה היא רק איפה הגבול.

ע. דראושה:

אבל עובדה היא שיש הרבה ילדים שאין להם מסגרת ויש ילדים אבודים. אני מדבר על מפגרים, 8000 ילדים אבודים. אני חושב שזה מצב שמחייב חקיקת החוק הזה.

בכמה מלים אני רוצה לספר על המצב הקשה במיוחד בסקטור הערבי. כאשר אני אומר הסקטור הערבי אני מדבר על ערביי ישראל שהם חלק אינטגרלי מהמדינה וכאשר יש התדרדרות חברתית בין הילדים הללו, הנערים והנערות שאחר-כך גם מתבגרים, זה יכול להשפיע גם על החברה בכללותה כיון אין ניתוק בין שתי החברות, היהודית והערבית. יש מגע יום יומי וכאשר מתדרדר בער ערבי לסמים או לזנות זה משפיע גם על הילד היהודי שבא במגע איתו. לדעתי המצב הקיים היום בסקטור הערבי הוא מצב חמור ביותר. יש חוסר מנבים, אין מספיק מוסדות שקולטים את הילדים, מרבית הילדים המפגרים לא בקולטים. באיזור נצרת במיוחד בשנה שעברה היו 30 ילדים קטנים בגיל חינוך חובה ששר החינוך לא מצא להם פתרון ושר העבודה והרווחה לא מצא להם פתרון וזה רק באיזור נצרת. ארצית - יש עשרות ומאות כאלה. בכלל הענין של החינוך המיוחד בסקטור הערבי לוקה בחסרונות משמעותיים. הצוותים לא הוכשרו בצורה זכונה, החקבים שניתנו אינם מספיקים ומספיק אם אומר שכל הזמן היה מפקח בחצי משרה בכל הסקטור הערבי ובשנה שעברה השלימו את המשרה שלו. המפקח הזה צריך לפקח על כל מערכת החינוך המיוחד בסקטור הערבי. מתוך 180 כתות חסרות שהיו בשנה שעברה, הרי בסקטור הערבי בלבד היה חוסר של 50 כתות. כאשר בתנו 30 פלוס כתות בחינוך המיוחד - הרי לא ניתנה כתה אחת לסקטור הערבי וגם השנה לא הוסיפו אף לא כתה אחת. יתירה מכך ביטלו מסגרות קיימות כמו כתות מקדמות. לדעתי זה דבר שהיום יכול למצוא את פתרונו אם החוק הזה יתקבל ואם בקבל תמיכה בתוך הכנסת. אני מאמין שאנחנו כאן בוועדה נוכל לעשות למען קבלת החוק.

היו"ר ב. רז:

תודה רבה. אנחנו במשיך בדיונים ועוד ביכנס לפרטים. מה שעשינו היום זה תיאור ושרטוט של תמונת מצב וצילום אפילו לא מדוייק כל-כך. אבל ניתן לנו

היום מושג על מה אנחנו מדברים.

החברים פה יודעים כל אחד את הקטע שלו ולא את הקטע של האחרים. פרט להתעניינות בכלל בנושא הזה היתה לי אישית אפשרות לבקר בפגרה ב-3 מקומות שעוסקים בנושא הזה. לא נסעתי לחוץ לארץ. אחד מהמוסדות היה בית ספר בתיב בתל-אביב, ביד-אליהו; השני - במרכז לחינוך מיוחד בבנין שמע, שבו במצא גם המרכז לחינוך לליקויי שמיעה וגם המרכז לחינוך מיוחד; המקום השלישי שהייתי בו - בפרדס חנה, בבית ספר מסויים. ככל שאנחנו, העוסקים בנושא לא באופן יום יומי, מבקרים במקומות ורואים מה מה בעשה פה ושם - מקבלים את התחושה של החשיבות הבלתי-רגילה של העבודה הזאת לילדים עצמם, למשפחותיהם ולחברה. זו החוליה החלשה של החברה בכלל וזו החוליה שמצריכה את החיזוק כדי שנהיה עם פרצוף אנושי באור שמתייחס דווקא לחלשים התייחסות נורמלית.

הייתי אם כן במרכז בבית שמע וראיתי בין השאר שני סרטוני וידיאו; אחד שמתעסק בנושא הזה של ליקויי שמיעה. זה היה מתקן וזה סרט שמביא לצופים את עולם הדממה הזה באופן שמעולם לא ראיתי לא ידעתי בכלל שיש להם מועדונים לחרשים בהם נפגשים ומקיימים פעילות חברתית. שם גם מתקיימים המפגשים שמביאים אחר-כך לחתונות. מתקיים שם ממש משא ומתן בין אם שהיא עצמה חרשת ובין בן שבא על-מנת להחליף מכשיר שמיעה ומתקיים משא ומתן בינם לבין מרכז שמע על הסכום שהוא צריך להפקיד למקרה שהוא יאבד את המכשיר. התנהל משא ומתן מרתק באמצעות התבועות האלה. הסרט האחר הוא הסרט של החינוך המיוחד, שבמשך 25-30 דקות, ומראה את השלבים של התופעה הזאת של החריגות עוד לפני הלידה. פה מדברים בכלל על גיל 0 מינוס בו אפשר לאתר עוד ברחם האם בעיות של חריגות. מדובר על התחלת הטיפול בילד הזה עוד לפני צאתו מרחם אמו, דרך השלבים השונים כולל לימוד, כולל הסתגלות חברתית, לימוד מקצוע והקמת משפחה. פניתי ל"מבט שני" בטלוויזיה והצעתי שיקחו את הסרט הזה ויכינו על בסיסו תכנית בטלוויזיה, שיקריבו לפחות חלקים מהסרט הזה ויקיימו דיון על השאלה הזאת של החינוך המיוחד והחריג בחברה. אני מקווה שתהיה התייחסות לכך, אם כי גם לבם והם מקבלים הרבה הצעות כאלה. נאמר לי מהמרכז שהם פנו לטלוויזיה ולא ענו להם. אני מתכוון להמשיך ולפנות בנושא הזה. בדמה לי שזה חשוב בקשר לבנושא שאנחנו מדברים עליו.

שתי בקורות הועלו היום במהלך הדיון שאנחנו לא מודעים למה שקורה בהן מספיק וזה הציבור החרדי ואני יודע שעושים איזושהי פעולה, אך איבני יודע בכלל את מימדיה. שמעתי לתדהמתי שהם הנוטשים ילדים ובוהגים לבטוש ילדים עם תסמונות כאלה ואחרות.

אני לא מקבל את זה.

י. קנדל:

היו"ר נ. רז:
נאמרה אמירה. איבני יודע.
דבר שני - הציבור הערבי בו בעשה מעט מאוד. ראיתי דברים במו עיני ובעשה מעט מאוד. אני מדבר על הבעשה בכפרים ולא על ירושלים. במגזר הזה יש שאלות קשות והפיגור הוא אדיר. לפי דעתי וידיעתי בקיצוצים שנעשו במשרד החינוך החוליות האלה נפגעו ואני מדבר כללית לאו דווקא על המגזר הערבי. היו קיצוצים דווקא בחוליה הזאת שנדמה אולי שאפשר להסתדר בלעדיה. חושבים שהם יכולים לבוא ולשבת בבית ספר ולא יקרה שום דבר. כן קורה. אומרים זה בזבוז, מתעסקים יותר מדי עם הילדים, פסיכולוגיה ומשחקים. אני מדגיש את הנקודה הזאת כי אני חרד שבקיצוצים שהיו ולא תוקנו בינתיים החוליה הזאת תיפגע קשה וזה יהיה גרוע ביותר.

אנחנו צריכים ללכת, לדעתי, בכמה דרכים ובתיבים. צריך להיות כמובן מיפוי של הצרכים ואני מדבר על מיפוי מדויק ומפורט ככל האפשר, עם מיון של החריגויות ומספרי הילדים. צריך להיות מיפוי של מספרי העובדים הנחוצים, לסוגיהם. אחר-כך צריך לדעת מה נחוץ לגבי מבנים, מתקנים וציוד. אלה דברים יקרים. יש התעסקויות רבות בנושאים כמו שחרורים ממכס לגבי מכשירי שמיעה. יצטרכו להגיע לעלויות של כל העניין הזה. את כל המרחב הענקי הזה של בדיקה והיערכות נצטרך לעשות בהמשך הטיפול בנושא הזה, החשוב, על-מנת שכשיתקבל החוק בדע במה הוא בעוץ, מה הוא בא לפתור מבחינת המימדים והתכנים. יצטרכו כמובן לקבוע תכנית רב-שנתית של קדימויות ועדיפויות. איש לא מעלה על הדעת שהדבר הזה יכול להיעשות תוך שנה או שנתיים. זה תהליך אבל צריך להתחיל בו. אנחנו כבר נכנסנו לעניין ואנחנו נקבע את תכנית העבודה. יושבים פה חברי ועדת המשנה כולם ולאחר מכן ביכנס לטיפול השגרתי והשוטף.

אני לא יודע מה תעשה שבת הבחירות לכל העניין הזה. אני יודע מבסיוני שלפני הבחירות הקודמות נתקבלו פה חוקים כמו סוכריות שבזרקו לרחובות. החליטו על גבי טרום חובה, אבל מי יכול לבצע את זה? אחר-כך דחו את זה. לכן אני לא יודע מה השבה הזאת תעשה לנושא שלנו. אנחנו בכל אופן לא מתכוונים להפסיק את הפעולה ולהרתע ממנה. אנחנו את שלנו נעשה. אני כבר יכול לומר לכם שהישיבה הבאה תתקיים ב-11 בנובמבר וזאת בלא קשר לעבודה השוטפת של ועדת המשנה. לישיבה של מליאת הוועדה יוזמנו גם גורמים וולונטריים שקשורים לנושא. בנושא לא יורד מסדר היום שלנו ומשולחן העבודה שלנו.

אני מודה לכם. ניפגש בהמשך העבודה.

(הישיבה בצעלה בשעה 11:10)